

This is the **published version** of the bachelor thesis:

Moyano Anglès, Judit; Sáiz López, Amelia, dir. Representació de rols de gènere en els llibres de text de japonès per a estrangers. 2017. (842 Grau d'Estudis de l'Àsia Oriental)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/189510>

under the terms of the **IN**
COPYRIGHT license

FACULTAT DE TRADUCCIÓ I D'INTERPRETACIÓ

GRAU D'ESTUDIS D'ÀSIA ORIENTAL

TREBALL DE FI DE GRAU

Curs 2016-2017

**Representació de rols de gènere en els llibres de
text de japonès per a estrangers**

Judit Moyano Anglès

TUTORA

AMELIA SÁIZ LÓPEZ

Barcelona, 5 de juny de 2017

Dades del treball de fi de grau

Títol: Representació de rols de gènere en els llibres de text de japonès per a estrangers
Título: Representación de roles de genero en los libros de texto de japonés para extranjeros
Title: Representation of gender roles in Japanese learning textbooks for foreigners

Autor/a: Judit Moyano Anglès
Tutor: Amelia Sáiz López
Centre: Facultat de Traducció i Interpretació
Estudis: Grau d'Estudis d'Àsia Oriental
Curs acadèmic: 2016-2017

Paraules clau

Rols de gènere, japonès, llibres de text, Japó, estudis de gènere
Roles de género, japonés, libros de texto, Japón, estudios de género
Gender roles, Japanese, textbooks, Japan, gender studies

Resum

Aquest treball analitza amb perspectiva de gènere i classe els llibres de text per aprendre japonès que s'han utilitzat al llarg del grau d'Estudis d'Àsia Oriental amb l'objectiu de detectar representacions de rols de gènere. Es partirà d'un marc teòric base en els estudis de gènere per després aplicar-los al cas japonès. Es destacaran els ideals de masculinitat i de feminitat japonesos per poder-los comparar amb les situacions que se'ns mostren al llarg dels llibres i veure de quines maneres es transmeten idees i valors hegemònics.

Aquest anàlisi es farà de manera quantitativa i qualitativa segons l'àrea a estudiar, ja que es dividirà en imatges, diàlegs i textos llargs de comprensió lectora. Després es mostraran els resultats conjuntament amb un anàlisi total i de cada llibre. Així es podrà comprovar en quins punts els llibres manquen o no d'una perspectiva de gènere i quines característiques tenen aquests en comú. Es pretén donar una imatge general de com es perpetuen rols i estereotips de gènere fins i tot en l'ensenyament de llengües.

Este trabajo analiza con perspectiva de género i clase los libros de texto para aprender japonés que se han utilizado a lo largo del grado de Estudios de Asia Oriental con el objetivo de detectar representaciones de roles de género. Se partirá de un marco teórico base en los estudios de género para después poder aplicarlos al caso japonés. Se destacarán ideales de masculinidad y feminidad japoneses para poderlos comparar con las situaciones que se nos muestran a lo largo de los libros y ver de qué maneras se transmiten ideas y valores hegemónicos.

Este análisis se hará de manera cuantitativa y cualitativa según el área a estudiar, ya que se dividirá en imágenes, diálogos y textos largos de comprensión lectora. Después se mostrarán los resultados conjuntamente con un análisis total y de cada libro. Así se podrá comprobar en qué puntos los libros carecen o no de una perspectiva de género y que características tienen estos en común. Se pretende dar una imagen general de cómo se perpetúan roles y estereotipos de género incluso en la enseñanza de lenguas.

This essay analyzes Japanese learning textbooks that have been used along the degree in East Asian Studies from a gender and social class perspective, aiming to detect representations of gender roles. We take gender studies as a base framework and apply them to the case of Japan. We will highlight ideals of masculinity and femininity to compare them with the situations that appear in the textbooks, and we will see in what ways they transmit hegemonic values and ideas.

This analysis will take a quantitative and qualitative approach, depending on the area of focus, since it is divided in images, dialogs and long texts. Afterwards, we present the results together with an analysis from a gender perspective. That way, we will be able to test in which areas the textbooks lack a gender perspective, and the points that they have in common. We intend to give a general view of the way in which language teaching perpetuates stereotypes and gender roles.

Avís legal

© Judit Moyano Anglès, Barcelona, 2017. Tots els drets reservats.

Cap contingut d'aquest treball pot ésser objecte de reproducció, comunicació pública, difusió i/o transformació, de forma parcial o total, sense el permís o l'autorització del seu autor/de la seva autora.

Aviso legal

© Judit Moyano Anglès, Barcelona, 2017. Todos los derechos reservados.

Ningún contenido de este trabajo puede ser objeto de reproducción, comunicación pública, difusión y/o transformación, de forma parcial o total, sin el permiso o la autorización de su autor/a.

Legal notice

© Judit Moyano Anglès, Barcelona, 2017. All rights reserved.

None of the content of this academic work may be reproduced, distributed, broadcast and/or transformed, either in whole or in part, without the express permission or authorization of the author.

Índex

Índex d'il·lustracions	0
1. Introducció	1
2. Marc teòric	2
2.1 Gènere com a construcció social	2
2.2 Rols de gènere	4
2.3 Interseccionalitat	5
3. Rols de gènere al Japó: societat i llengua.....	6
3.1 Societat japonesa, feminitat i masculinitat	6
3.2 Llengua de gènere japonesa	8
3.2.1 Partícules finals	9
3.2.2 Pronoms.....	10
3.2.3 Timbre de veu.....	11
4. Cas d'estudi.....	12
4.1 Els materials – Llibres de text i les editorials.....	12
4.2 Què i com s'analitzarà?	13
4.3 Resultats i comparatives.....	14
4.3.1 Imatges i representació de gènere	15
4.3.2 Ideologia de gènere en els diàlegs.....	19
4.3.3 Rols de gènere en els textos llargs de comprensió lectora	23
4.3.4 Els llibres.....	24
5. Conclusions	28
Referències i bibliografia	31

Índex d'il·lustracions

Gràfic 1. Percentatge total de dones segons la situació en la que es trobin.....	15
Gràfic 2. Percentatge total d'homes segons la situació en la que es trobin.....	15
Gràfic 3. Percentatge d'accions totals realitzades segons el gènere de la persona.....	17
Gràfic 4. Percentatge d'accions totals realitzades segons el gènere de la persona dins la categoria "Altres" del gràfic 3.....	18
Gràfic 5. Gènere de les persones que parlen en els diàlegs segons el llibre.....	19
Gràfic 6. Diàlegs segons el gènere de les persones que parlen.....	20
Gràfic 7. Gènere de la persona que narra els textos segons el llibre.....	24
Imatge 1. Imatge del llibre <i>Tobira!</i> (pàg. 27) on es veu una noia que ha anat de compres.....	16
Imatge 2. Exemples de dibuix realista d'un home i una dona del llibre <i>Minna no Nihongo 1</i> (pàg.9).....	25
Imatge 3. Exemples de dibuix simple d'un home i una dona del llibre <i>Minna no Nihongo 1</i> (pàg.95).....	25
Taula 1. Partícules finals de frase, separades segons el grau de feminitat o masculinitat.....	10
Taula 2. Pronoms japonesos segons persona i gènere.....	10
Taula 3. Taula de partícules finals de frase segons gènere ressaltant les utilitzades en el llibre <i>JBridge</i> per dones (verd) i homes (lila).....	22
Taula 4. Taula de partícules finals de frase segons gènere ressaltant les utilitzades en el llibre <i>Tobira!</i> per dones (verd) i homes (lila).....	23

1. Introducció

Quan una persona es predisposa a estudiar una nova llengua estrangera, un dels primers contactes clars que es sol tenir amb aquesta són els llibres de text. Per tal de millorar en una llengua, a part de temes bàsics com ara la gramàtica o la ortografia, també es requereix normalment una aproximació al context cultural d'aquesta. Qualsevol idioma és dependent de la seva situació social, cultural i local. Així doncs és important també aprendre sobre i comprendre la societat de la llengua a estudiar. El cas del japonès no n'és cap excepció, sinó que a més a més juga amb el desavantatge d'estar rodejat d'essencialitzacions, estereotipacions i orientalisme.

Per aquest motiu em resulta interessant analitzar de quina manera els llibres de text dels quals disposem en el Grau d'Estudis d'Àsia Oriental es mantenen en aquesta línia essencialista respecte a la representació del gènere en particular. El gènere és una construcció que tenim tan assumida que aconsegueix infiltrar-se en tots els àmbits de la nostra vida, des de la política a l'educació i l'economia. Així l'àmbit acadèmic tampoc n'és una excepció, sent un altre espai més on es poden reforçar rols de gènere.

Aquest treball té per objectiu analitzar des de la perspectiva de gènere els materials de text que s'utilitzen en el grau d'Estudis d'Àsia Oriental de la Universitat Autònoma de Barcelona per ensenyar japonès. La hipòtesi inicial es que els llibres de text d'aprendre japonès reproduïxen rols de gènere, reforçant-los i normalitzant pràctiques que venen donades per una ideologia de gènere imperant. Així es voldrà comprovar si aquesta hipòtesi és certa o no, i fins a quin punt.

Per tal d'analitzar els materials, es crearan tres categories per examinar: imatge, diàlegs i textos llargs. Per cada categoria es buscaran característiques específiques que es recolliran a través de l'ús d'una pàgina web anomenada SoGoSurvey que permet crear formularis online. A través d'aquests formularis es podran reunir les dades per després poder-les analitzar amb el programa Excel de Microsoft i així facilitar el procés.

Per tal de complir els objectius abans esmentats, es partirà inicialment d'un marc teòric sobre gènere entès com a construcció social i la funció dels rols de gènere. Després es mostrarà la societat japonesa i els seus rols de gènere tan a nivell social com del llenguatge, passant per un apartat ressaltant les particularitats del japonès i com forma part d'una ideologia de gènere, fins i tot en les seves característiques lingüístiques. Així

doncs, coneixent aquestes característiques particulars, la seva construcció i les seves crítiques es podran utilitzar com a guies per tal de poder analitzar els llibres de text.

A continuació hi haurà l'estudi de cas concret, on primer s'examinaran els llibres de text i les editorials que els han creat, es farà una explicació de què es voldrà analitzar concretament, i després es passarà a analitzar els resultats generals i concrets de cada llibre. Finalment s'acabarà amb unes conclusions i les referències bibliogràfiques.

2. Marc teòric

Durant el transcurs d'aquest treball ens guiarem o s'emmarcarà en un seguit de teories sobre el gènere i com aquest es mostra i es representa. Aquest marc teòric és el que ens proporciona uns conceptes i unes eines claus per poder dur a terme l'objectiu d'aquest treball, que és principalment detectar els rols de gènere que els llibres ens puguin mostrar. Per això mateix, és important primer definir què entenem per gènere, d'on ha sortit, com s'ha utilitzat i què comporta. És també important tota la teoria que ha anat naixent al voltant d'aquest, ja que és la que ens donarà les eines d'anàlisi necessàries. A partir de la identificació del gènere com a un sistema de divisió binari, s'han pogut observar les relacions i implicacions que aquest té en la societat i s'han construït noves teories entorn la masculinitat i la feminitat, els rols de gènere, la identitat, la sexualitat, els estudis *queer* i LGBTI+, etc.

Cal remarcar però que aquesta teoria de gènere que ens servirà com a marc conceptual, ha estat principalment desenvolupada en un context occidental i és d'on el món acadèmic n'ha tret inicialment gran part del seu contingut. És per això, que en utilitzar aquest marc i les seves eines s'anirà molt en compte de tenir present les particularitats que un país com Japó, amb la seva història i el seu context sociocultural, ens pot presentar, i no assumir que podem aplicar directament les nostres idees sense ser conscients d'aquestes diferències. Això sí però, es farà a la vegada entenent que no podem tampoc ser essencialistes i considerar aquestes diferències com absolutes. A més a més, tot i partir d'una teoria majoritàriament occidental, no vol dir que Japó o altres països asiàtics no tinguin el seu propi gruix de literatura acadèmica sobre gènere. El que hi ha hagut és una invisibilització d'aquesta a causa d'un discurs occidental hegemònic sempre present. Per tant, és imprescindible també que s'escoltin les veus de les japoneses.

2.1 Gènere com a construcció social

Partirem de la base que el gènere no és res més que una divisió binària creada per l'espècie humana per atribuir unes característiques i unes funcions a un cos sexual d'una manera determinada. Sovint s'utilitzen de manera indistinta sexe i gènere com a sinònims, però com ha quedat demostrat gràcies als estudis feministes i de gènere, aquestes dues són categories diferents. Entenem per sexe aquelles diferències biològiques que presenten els cossos humans i que s'agrupen en mascles i femelles. I en el cas del gènere tenim homes i dones. Sexe i gènere operen en el que Gayle Rubin (1975) anomenarà “sistema sexe/gènere”: “a set of arrangements by which the biological raw material of human sex and procreation is shaped by human, social intervention and satisfied in a conventional manner, no matter how bizarre some of the conventions may be” (165). És d'aquesta manera que el sexe i el gènere s'articulen per formar un sistema binari patriarcal que divideix la població en dues categories, atribuint característiques diferents a cada bàndol, atorgant privilegis als homes i creant així relacions de poder i dominació entre ells i les dones.

Cal destacar però que aquestes divisions binàries estan sent actualment desafiades des de moviments LGBTI+ i *queers* amb l'aparició de noves identitats que no cauen dins els binarisme. De fet, en l'àmbit del gènere tenim les persones trans¹, que desafien el binarisme imposat ja sigui transitant d'un gènere a un altre o identificant-se amb un gènere diferent d'home o dona, creant noves identitats no-binàries. Per altra banda, en l'àmbit del sexe, podem trobar-nos amb persones intersexuals, les quals mostren una ambigüïtat en les seves característiques sexuals, portant algunes d'elles a cirurgies molt invasives per corregir la seva suposada desviació (Fernández i Migliaccio, 2010). Tot i utilitzar-se el sexe biològic com un monòlit per poder argumentar el gènere com a

¹ “Trans” o “Trans*” són paraules que actualment s'utilitzen com a terme paraigües per englobar tot tipus de persona que hagi transitat cap a una altra identitat de gènere, sent aquesta binària o no. Actualment hi ha un debat dins les comunitats trans entre si posar l'asterisc o no ja que segons les persones que estan a favor del seu us, aquest terme va aparèixer quan es buscava informació als buscadors d'internet. Si s'escrigués una paraula amb un asterisc, el buscador busca tota paraula que comenci, en aquest cas, amb trans incloent transsexual o transgènere. A partir d'aquí, es defensa que l'asterisc implica que s'inclouen tot tipus d'identitats de gènere que vagin també més enllà del binarisme. Per la contra, les persones que defensen que aquest no s'hauria d'escriure, ho fan des d'una posició com a persones amb gèneres no binaris que no volen sentir-se excloses i englobades dins un asterisc. Encara que no hagin transitat cap a un gènere binari, les persones amb gènere no binari, van ser assignades noi o noia al néixer, i per tant també han fet un procés de transició cap a una altra identitat de gènere, convertint-les doncs en persones trans, fent innecessari l'ús de l'asterisc.

construcció social, s'està discutint actualment sobre que aquest també està construït². Com comenta Silas (2015), activista trans no-binàrix:

“words like “penis” and “vagina” are socially constructed. The study of medicine is socially constructed. The criteria that arbitrarily define “normal” and “abnormal” sex characteristics and create a dichotomy between “male” and “female” biology, is socially constructed. The expectations, functions and genders we assign to these organs and tissues? *Definitely* socially constructed.”

Aquí doncs, ja podem començar a veure com les paraules són portadores de més informació que la simple definició de diccionari. Les paraules no han nascut d'un buit, sinó que les persones les hem creat dotant-les de poder i significat. En aquest cas, tenen el poder de dividir en dues categories l'espècie humana.

2.2 Rols de gènere

Aquesta divisió del gènere en dos bàndols, implica instantàniament la creació de diferències. Diferències entre home i dona que s'han construït per oposició. Aquestes tenen a veure en atributs, comportaments, sentiments, obligacions, gustos, actituds. Si l'home és fort, la dona és feble. Si l'home és agressiu, la dona és compassiva. D'aquesta manera es creen expectatives de com ha de ser i actuar una persona en funció del seu gènere i del rol que aquest li ha assignat. Per entendre millor la funció que tenen els rols de gènere, utilitzarem la metàfora del teatre de Luisa Antolín (2004) explicada per Núria Varela (2015) en el seu llibre *Feminismo para principiantes*:

“«Rol» alude a función, tarea, papel. Hombres y mujeres, en cuanto nacen, tienen asignado un papel en función de su sexo. En él se les dice cómo tienen que comportarse, vestir, mirar, soñar, trabajar, hablar, relacionarse con los demás... Mujeres y hombres se convierten en actrices y actores en cuanto nacen y, según interpreten mejor o peor ese papel asignado en el gran teatro del mundo, el público — la sociedad— les aplaudirá o censurará. La crítica juzgará cuánto se acerca o aleja cada cual de los estereotipos. Si la niña es fuerte, valiente y activa será castigada igual que lo será el niño prudente y sensible.” (304-305).

Al llarg del temps i del lloc, s'han anat construint prototips del que un home i una dona han de ser. Aquests ideals no són estàtics i han anat variant al llarg de la història, i també depenent de la societat en la què ens centrem. Els rols de gènere espanyols no són

² Per més informació sobre el sexe com a contrucció social veure: Anderson (2011); Mey (2014) i Silas (2015).

iguals que els dels japonesos o que els dels russos. Per això després es posarà la societat japonesa i el gènere en context.

En les societats occidentals, com l'espanyola, aquesta divisió de gènere està desequilibrada, atorgant uns privilegis als homes i traient-los a les dones. Crea doncs un sistema, el patriarcat, basat en una relació de poder entre els dos gèneres, on els homes es converteixen en opressors i les dones en oprimides. Per tal de mantenir-se viu, el patriarcat es nodrirà de tres pilars fonamentals que el justificaran i defensaran: el masclisme, la LGBTIfòbia i la cultura de la monogàmia³ (Pai, 2013: 24). Aquests formaran part d'una ideologia per legitimar que les persones aprenem des de petites a través d'un procés de socialització.

“Todo sistema de dominación elabora una ideología que lo explica y justifica. Los niños y las niñas van absorbiendo e integrando en su psicología la tolerancia y el abuso masculino a través de mitos culturales que se encuentran repetidamente a lo largo de su vida” (Varela, 2015: 261).

A més a més, el patriarcat no actuarà mai sol, sinó que s'ajudarà d'altres sistemes opressius com poden ser el capitalisme, el racisme, l'imperialisme, l'heteronormativitat, el capacitisme⁴ o l'amatonormativitat⁵, entre d'altres.

2.3 Interseccionalitat

És aquí on entra en joc l'ús d'una perspectiva interseccional, la qual ens permetrà ser conscients de les múltiples relacions de poder que conviuen en cada persona. El terme interseccionalitat va ser encunyat el 1989 per Kimberlé Crenshaw, dona negra activista americana, per posar de manifest les connexions existents entre raça i gènere. Tot i aparèixer per un motiu concret, “s'acabarà definint [la interseccionalitat] com a concepte que pretén analitzar les múltiples relacions entre les diferents dimensions de les estructures de poder [...] entenent-les no com a elements que se sumen sinó que uns transformen els altres en la seva relació” (Rodó de Zárate, 2014: 14).

³ La cultura de la monogàmia és una opressió social que situa les relacions afectivo-sexuals monògames com a ideal hegemònic, com a únic model de relació possible i invisibilitzant o marginant qualsevol alternativa.

⁴ El capacitisme és “la creencia de que algunas capacidades son intrínsecamente más valiosas, y quienes las poseen son mejores que el resto de las personas” (Platero, 2015). Aquest separa els cossos en persones capaces i persones amb diversitat funcional. Va molt lligat al capitalisme i la idea que un cos que no és capaç de produir és un cos que no serveix i no té valor.

⁵ L'amatonormativitat és “the assumption that a central, exclusive, amorous relationship is normal for humans, in that it is a universally shared goal, and that such a relationship is normative, in the sense that it should be aimed at in preference to other relationship types” (Elizabeth Brake en Neal, 2016)

Així, no ens serà suficient analitzar les dones i les opressions que reben pel fet de ser-ho, sinó que per obtenir una imatge completa, haurem de posar atenció a les altres estructures de poder que les travessen. Serà això important quan ens posem a analitzar els llibres de texts de japonès per veure quin model de dona, home i família ens presenten. Serà interessant comprovar si els llibres es devien o no del model de persona japonesa (o occidental blanca) de classe mitja-alta heterosexual amb feina i estudis, sense cap tipus de diversitat funcional, urbana i monògama. Destacar sobretot la relació entre gènere i classe que es pot observar en la societat japonesa i en els llibres. Les dones de classe alta tenen uns rols i expectatives diferents a les dones de classe baixa i el mateix amb els homes. Si bé hi haurà uns ideals hegemònics a perseguir, a l'hora de la veritat, la intersecció entre classe i gènere marcarà el paper que han de representar les dones.

3. Rols de gènere al Japó: societat i llengua

Arribades a aquest punt, és hora de fixar-se en quins rols de gènere trobem al Japó. Per tal de poder-los buscar després representats en els llibres de text, caldrà determinar quines expectatives es tenen per homes i dones en la societat japonesa i com configuren les nocions de feminitat i masculinitat. En aquí, el llenguatge també prendrà un pes important, ja que la llengua japonesa és una llengua de gènere, fent distincions entre la manera de parlar d'un home i d'una dona. Per tant, la llengua japonesa també és un vehicle mitjançant el qual es poden transmetre rols i representacions del gènere. D'aquesta manera, tenim dues àrees en les que identificar aquests rols en els llibres de text, una és l'àmbit social i cultural, l'altre és l'àmbit de la llengua japonesa.

3.1 Societat japonesa, feminitat i masculinitat

Els rols de gènere japonesos actuals neixen en gran mesura amb l'arribada de l'època Meiji (1868-1912) i els nombrosos canvis que l'obertura forçada a occident van comportar. En aquest període Japó va fer un esforç per adaptar-se ràpidament a les potències occidentals, començant un procés de modernització⁶ basat principalment en industrialitzar el país. Un dels canvis principals que va afectar la vida de les dones japoneses, va ser la transformació de Japó en un Estat-nació. "The nation-state supplied

⁶ Quan parlem de modernització en el cas japonès és important destacar que ens referim a un procés mitjançant el qual Japó va industrialitzar-se tal com havien i estaven fent altres països occidentals. A la vegada, també va veure's influenciat per les seves idees, fent que les tradicions i cultura japonesa estiguessin negociant constantment amb les occidentals enmig de relacions de poder. En cap cas s'ha d'entendre "modernització" com l'assumpció que aquest era un país endarrerit o subdesenvolupat.

not only ‘a variety of devices for integrating the state’, but also ‘a powerful ideology for integrating the people’” (Nishikawa, 1995: 6 en Ueno, 2004: 10). Aquesta ideologia tenia la família com a unitat bàsica, i va adoptar el sistema familiar *ie* (家) com a model a seguir. Aquest era el model utilitzat per les classes altes samurais de l'època Tokugawa (Ueno 1987), les quals es basaven en una estructura patriarcal. La potestat per decidir els matrimonis, per divorciar-se o mantenir concubines, entre d'altres, eren drets només masculins. Aquests van ser reforçats amb el Codi Civil de 1898 (Germer, Mackie, i Wöhr 2014; Tomida 2004).

A la vegada que el govern implantava aquestes mesures, alguns intel·lectuals el van criticar, al·legant que si es volia crear un Japó fort i modern, s'havien d'emmirallar en occident en quant a la posició de la dona també. Allí la dona tenia poder, poder en l'esfera privada de la casa. Així una dona ben educada, seria una mare ideal per criar els fills. Aquest interès pel model de separació d'esferes occidental va portar a la creació de l'ideal de “bona esposa, mare sàvia” (*ryōsai kenbo* 良妻賢母), el qual es va ensenyar a les escoles i “prepared women to take on a critical gendered role in an anticipated modern capitalist society, which included an emphasis on motherhood, rational and scientific house management and saving” (Inoue, 2004: 60).

Durant la següent època Taisho (1912 - 1926) hi va haver un ràpid creixement industrial i econòmic de Japó, el qual va portar a l'augment de les zones urbanes i l'aparició de la classe mitja. Aquesta, tot i ser minoritària, va començar a adoptar un nou model familiar anomenat *katei* (家庭), amb famílies nuclears on la dona era mestressa de casa i l'home un *sarariiman*⁷. Aquest model durarà fins a finals del segle XX deixant marca encara avui dia en els ideals de feminitat i masculinitat japonesos.

Els rols de gènere no deixen de ser una actuació que és mesurada amb la feminitat i la masculinitat. Com més s'acosti la representació als ideals establerts, més femenina seràs, mentre que si pel contrari no t'hi adhereixes se't titllarà de poc femenina o fins i tot de masculina. Les característiques associades positivament amb feminitat al Japó serien ser bufona, dependent, emocional, tendre, afectuosa, que t'agradi els nens, romàntica,

⁷ *Sarariiman* és una paraula japonesa que no prové de cap terme anglès existent, sinó que es va crear a partir de les paraules *salary* i *man*. “La paraula *sarariiman* fa referència als empleats oficinistes assalariats d'empreses del sector privat que tradicionalment han gaudit [...] d'una feina de per vida, promocions i augmentos salarials basats en el concepte d'antiguitat i una preocupació generalment paternalista per part de l'empresa a canvi de lleialtat servicial i contínua de l'empleat envers l'empresa” (Tomás Avellana, 2014: 27).

submisa, tranquil·la, dedicada i sensible. Per altra banda, característiques masculines serien ser intel·ligent, planificar i estar en control, creativitat, coratge, violència, ser independent, assertiu, líder i atlètic (Camp, 2009).

El model ideal d'home ha estat fins recentment el model del *sarariiman*, un model hegemònic de masculinitat que es basa en la dedicació de l'home a la feina per tal de portar un sou suficient per mantenir la família però sense participar en la paternitat. Per aquestes tasques ja hi hauria el model de dona *senkyō-shufu* (mestressa de casa a temps complert) que se n'ocuparia. De fet, un model no podria existir sense l'altre. “El *sarariiman* es va convertir en la personificació, real i ideal, del model ideològic de l'èxit i superioritat masculina a la que altres homes havien d'aspirar” (Tomás Avellana, 2014). Si bé aquest model ha estat vigent fins l'actualitat, avui dia s'està començant a qüestionar i a promoure altres masculinitats més alternatives. Es parla d'una “feminització de la masculinitat” on els models de masculinitat alternatius comencen a adoptar característiques fins ara associades a les dones. Des d'una preocupació per l'estètica i la imatge personal a una major sensibilitat emocional. Aquestes masculinitats alternatives comencen a sorgir des de l'esclat de la bombolla econòmica al Japó dels anys 90, on els la recessió econòmica, la major participació de la dona al mercat laboral i el descens en la natalitat han fet que la hegemonia del *sarariiman* perdi força (Tomás Avellana, 2014).

Per l'altra banda, els mateixos motius que estan fent trontollar l'ideal hegemònic del *sarariiman* també ho estan fent amb el de *senkyō-shufu*. Les dones volen perseguir els seus objectius laborals i posposen el moment de casar-se tan com poden, ja que un cop siguin mares tot el pes de les tasques domèstiques recaurà sobre elles. A més a més, la maternitat implica deixar la feina per la falta de guarderies, la poca ajuda del marit, el fet que fins als 5 anys l'ensenyament no sigui obligatori fent que els nens estiguin a casa i finalment el permís de p/maternitat que és només d'un any i sense sou. Per tot això, ser mare és un punt d'inflexió en la vida de les dones japoneses. Així la mitjana d'edat en què es casen ha augmentat considerablement, com ha baixat la taxa de natalitat. Amb això podem veure un rebuig de les dones al model ideal de mestressa de casa el qual ja no és desitjable per elles (Muta, 2006; Sugimoto, 2010b; Tomás Avellana, 2014).

3.2 Llengua de gènere japonesa

El japonès estàndard es va crear també a l'època Meiji, quan el projecte d'Estat-nació requeria d'una llengua única que unís el poble (Inoue, 2004). Així es van fer

nombrosos esforços per crear a partir de les múltiples varietats que hi havia arreu del territori japonès una llengua comuna. Es va partir del dialecte de Tôkyô que parlaven les elits com a base, i es van desestimar varietats dialectals regionals o ètniques. Aquesta llengua estàndard és la que Bourdieu (1991) anomena “legitimate language” convertint-se en l’idioma oficial de l’Estat. “[T]his state language becomes the theoretical norm against which all linguistic practices are objectively measured” (45).

És dins aquest procés de creació d’un japonès modern, que s’estableixen també unes normes lingüístiques que les dones hauran de seguir. Aquesta llengua de gènere s’acabaria utilitzant en els mitjans com ara novel·les i revistes, arribant a la població i fent que es vegi com un símbol de modernitat.

“It was the consumption of “women’s language” that enabled participation in the imagined national (speech) community. The dissemination of “women’s language” [...] had a lot to do with class and region as these became punctuated within the nationalist and capitalist project” (Inoue, 2004: 69).

Si entrem ja a mirar les característiques lingüístiques del japonès, la llengua japonesa és una llengua aglutinant que construeix frases seguint l’ordre Subjecte – Objecte – Verb. Ser aglutinant significa que les paraules es formen unint morfemes. Per exemple, tractant-se de verbs, a l’arrel del verb s’hi poden afegir diversos sufixes que poden significar afirmació, negació, passat, present, cortesia, desig, interrogació, etc. Altres trets lingüístics del japonès són l’ús de partícules; que marquen la funció de les paraules dins una oració, la no existència de gènere en els substantius ni adjectius i també la no diferència entre singular i plural dels substantius i adjectius (Backhouse, 1993).

Que el japonès sigui una llengua morfològicament neutra, no vol dir que no pugui indexar gènere. Destacarem 3 característiques lingüístiques on es mostra una divisió segons gènere.

3.2.1 Partícules finals

Al final de les frases s’hi poden afegir partícules de final de frase (PFF) que posen èmfasis en les emocions i les actituds de les parlants indicant dubte, precaució o confirmació i permetent així un seguiment dels sentiments de l’altra persona (Camp, 2009). També serveixen per expressar feminitat i masculinitat ja que certes partícules estan associades a homes, altres a dones i algunes neutres.

Taula 1. Partícules finals de frase, separades segons el grau de feminitat o masculinitat.

← Molt femení			Molt masculí →	
Còpula+ <i>wa</i>	Verb (forma -te) + <i>ne</i>	Verb (informal)+ <i>ne yo</i>	Còpula+ <i>ne</i>	Verb+ <i>na</i>
Còpula+ <i>wa yo</i>	Verb (informal)+ <i>no</i>	<i>yone</i>	Còpula+ <i>yo</i>	<i>zo</i>
Còpula+ <i>wa ne(e)</i>	<i>desho(o)</i>	<i>kana</i>	Còpula+ <i>yone</i>	<i>ze</i>
Còpula+ <i>wa yone</i>			<i>daro(o)</i>	<i>ka yo</i>
<i>kashira</i>				

Font: Versió adaptada de Camp (2009)

Tot i donar-se aquesta divisió aparent entre gèneres, a la pràctica l'ús d'aquestes partícules acostuma a ser més fluid, i poden ser utilitzades per persones dels gènere oposat. Una mostra clara és l'ús de partícules finals masculines en boca de noies joves que les utilitzen per mostrar poder i que també són igual de capaces que els nois (Camp, 2009; Okamoto i Smith, 2004). Mentre que per una banda es veu com les noies en contextos determinats utilitzen partícules masculines, la situació oposada és més escassa. De fet, que un home utilitzi partícules considerades femenines implica que aquella persona és gai o trans, i acostuma a ser motiu de burla.

3.2.2 Pronoms

Un altre tret lingüístic que indexa gènere són els pronoms de primera i segona persona. Aquests altre vegada estan dividits entre femenins, masculins i neutres segons marca el japonès estàndard. De la mateixa manera que passa amb les PFF, els pronoms també poden ser utilitzats per persones del gènere oposat segons la situació.

Taula 2. Pronoms japonesos segons persona i gènere.

Pronoms	Femení	Neutre	Masculí
Primera persona	<i>atakushi</i> <i>atashi</i> <i>uchi</i> * <i>atai</i> *	<i>watakushi</i> <i>watashi</i>	<i>boku</i> <i>ore</i> <i>jibun</i> <i>wagahai</i> * <i>washi</i> *
Segona persona	<i>anta</i>	<i>anata</i>	<i>kimi</i> <i>omae</i> <i>kisama</i> <i>otaku</i> <i>temee</i>

* Són pronoms poc freqüents i/o en desús.

Font: Versió adaptada de Camp (2009)

És important destacar que tot i estar normativament dividits en termes de gènere, aquests pronom indexen molta més informació i cada persona els utilitza segons el context i segons el missatge que vol transmetre a l'oient. Per exemple, tot i ser *boku* i *ore* pronoms

personals masculins, *ore* implica que la persona té un estatus de poder superior comparat amb la resta i en canvi *boku* denota aquesta falta de poder. Així segons la situació en què es trobin les persones i amb qui estiguin, aquestes decidiran quin pronom utilitzar. De la mateixa manera, les noies també utilitzen, per exemple, pronoms masculins en determinades situacions en les que vulguin rebutjar la feminitat tradicional o vulguin mostrar poder igualant-se al nivell dels homes i per això utilitzant els seus pronoms. Això no vol dir però que al utilitzar *boku* estiguin indexant necessàriament masculinitat (Shibamoto Smith i Okamoto, 2004).

És interessant veure com els pronoms masculins poden representar masculinitat i poder, mentre que els femenins només feminitat. És per això que l'ús de pronoms femenins per part d'homes tendeix a ser vist com un indicador que aquella persona és gai o trans ja que només pot transmetre feminitat, mentre que les dones poden utilitzar els pronoms masculins per mostrar poder i/o masculinitat. En el cas que vulguin utilitzar pronoms masculins per indexar masculinitat pot ser indicador de la seva orientació sexual també, ja que dins la heteronormativitat són només els homes els que senten atracció per les dones. Tot i això, aquestes pràctiques s'utilitzen sobretot durant la joventut i un cop s'arriba a l'edat adulta aquesta tendència a utilitzar pronoms de l'altre gènere va desapareixent a favor d'encaixar en la vida social adulta que s'espera (Camp, 2009).

A més a més, els pronoms també es podrien categoritzar segons el nivell de formalitat que expressen, fent encara més complex el seu ús, ja que la formalitat acostuma a anar lligada amb feminitat. Segons el nivell de formalitat que utilitzin, homes i dones indexaran masculinitat, feminitat o simplement formalitat en diverses situacions. Els homes indexen masculinitat quan parlen amb un nivell molt informal i simplement mostren respecte al parlar de manera formal. En canvi, s'espera de les dones sempre un nivell més alt de formalitat que es veu com atractiu i com a mostra de feminitat. Això no vol dir però que les dones estiguin sempre parlant en aquest nivell, ja que com es comentava abans, dependrà de la situació i amb qui s'estigui parlant.

3.2.3 *Timbre de veu*

Es diu que les dones japoneses tenen un timbre de veu molt agut en comparació amb occident. Aquesta diferència però, no és biològica sinó que forma part d'un procés de socialització, en el qual un timbre elevat va associat amb feminitat (Camp, 2009; Starr, 2015; Villaverde, 2016). De fet, "Vocal timbre is not the unmediated sound of an essential

body. Instead, both body and timbre are shaped by unconscious and conscious training practices that function as repositories for cultural attitudes toward gender, class, race, and sexuality” (Eidsheim, 2009).

En aquest timbre de veu se li associen certes característiques de personalitat i feminitat. En el cas japonès s’han fet estudis (Van Bezooijen, 1996 en Camp, 2009) comprovant quines percepcions tenen els oients segons el to de veu femení que s’escoltava, i es generaven dicotomies de modest/arrogant, poc prestigi/molt prestigi, sensible/insensible i emocional/racional. Als timbres aguts se’ls associava més feminitat entesa com a dependent, modesta, poc prestigiosa, sensible i emocional.

Finalment, un cop vistes quines són les percepcions dels rols de gènere i les característiques lingüístiques del japonès estàndard, és important que les entenguem com a referència i no com a obligacions. La societat japonesa conviu amb aquestes normes (tan socials com lingüístiques) i interactua amb elles, mostrant també la seva capacitat d’agència. Tot el que s’ha mencionat fins ara són ideologies hegemòniques generals que les persones japoneses tenen internalitzades. Que les segueixin o s’hi oposin, pot variar i és per això que s’han posat exemples de com subverteixen i juguen amb les normes.

4. Cas d’estudi

4.1 Els materials – Llibres de text i les editorials

Per aquest treball els llibres que s’han agafat per analitzar són els que s’utilitzen com a principals al llarg de la carrera. Així doncs hi ha *Minna no Nihongo 1 i 2* (2a edició, 2012; 2a edició, 2015 respectivament), amb els seus llibres de *Traduccions i notes gramaticals 1 i 2*, el llibre *JBridge To Intermediate Japanese* (2a edició, 2010) i el llibre *Tobira! Gateway To Advanced Japanese* (7a edició, 2015).

Els llibres *Minna no Nihongo* estan creats i publicats per la *3A Corporation*, empresa que actualment es dedica a la publicació i venda de llibres per aprendre japonès. El nom de l’empresa és significatiu de la història d’aquesta. Les “3A” venen de “Àfrica, Àsia i Amèrica llatina”, els seus mercats inicials on es volia vendre i promoure el llibre (3A Corporation, 2017). Els *Minna no Nihongo* són una versió més moderna d’un llibre anomenat *Shin Nihongo no Kiso*, el qual originalment estava destinat a preparar persones natives tècnics industrials de les 3 àrees geogràfiques abans mencionades que entressin a treballar com a tècnics industrials per la seva empresa. Si es mira els principals col·laboradors en la creació dels llibres es pot veure com la majoria estaven afiliats a

l'*Overseas Training Center* de l'empresa *Matsushita Electric Industrial Co., LTD.* Aquesta empresa actualment es coneix com *Panasonic* i és una gran empresa multinacional que ven productes d'electrònica. Així doncs, els llibres anaven orientats a formar persones amb un perfil específic, fent així que l'aprenentatge de la cultura empresarial japonesa fos central. Per això si observem els llibres *Minna no Nihongo* veurem com se'ns mostren nombroses situacions relacionades amb treballar en una empresa, i no pas centrades en l'escola o la universitat com podrien fer altres llibres.

Pel que fa al llibre *JBridge* el va crear un equip de professors liderats per en Satoru Koyama (小山 悟), professor de la universitat de Kyūshū i membre del Centre d'Estudiants Internacionals. Està publicat per l'empresa *Bonjinsha* (凡人社), empresa editorial dedicada quasi exclusivament a la publicació i venda de llibres per aprendre japonès.

Finalment, el llibre *Tobira!* Ha estat creat per un grup de professors dirigits per la Mayumi Oka (岡まゆみ) professora a la universitat de Michigan i directora del Programa de Llengua Japonesa d'aquesta i membre del departament de Cultures i Llengües Asiàtiques. La resta de membres de l'equip també són professors o bé en aquesta universitat o en d'altres nord-americanes. Així podem veure com és un llibre creat als EEUU i que està dirigit a persones d'aquest país. L'editorial que ha publicat el llibre es diu *Kuroshio Publishers* (くろしお出版) els quals segons la seva pàgina web es dediquen a l'edició de llibres sobre idiomes, japonès i comunicació.

4.2 Què i com s'analitzarà?

Es dividirà en 3 categories diferents el contingut dels llibres, ja que de cada una en podrem extreure diferents informacions. Així tindrem un anàlisi d'imatges, de diàlegs i de textos llargs de comprensió lectora.

En les imatges dels llibres de text és on es poden mostrar escenes de qualsevol àmbit i persones de qualsevol gènere. El recurs visual és el més ràpid i directe a l'hora de transmetre informació a la lectora. Per això en les imatges es farà un recompte proporcional de representació de gèneres. Així es comptaran el nombre total de persones que apareixen en les imatges destacant el gènere d'aquestes, la situació en la que estan i les accions que estan realitzant. Es buscarà principalment fer una correlació entre gènere, situació i acció. Com ja hem comentat anteriorment, donat que els rols de gènere designen uns espais i accions segons el gènere de la persona, es vol veure quins espais i accions

assignen les imatges dels llibres de text i comprovar si segueixen alguna ideologia de gènere o no.

Pel que fa als diàlegs s'agafaran els diàlegs model que proposa cada llibre i es farà primer un recompte de representació de gèneres, per saber la quantitat d'homes i dones que participen en aquests. Els diàlegs ens permeten veure la interacció real entre dues persones i com s'hi gestionen relacions de poder. Aquestes relacions de poder poden venir donades per diferències de gènere, d'edat o de classe social. A més a més, és en una conversa on es poden observar característiques del llenguatge de gènere que es mencionaven abans com ara els pronoms i les partícules de final de frase. Aquestes també s'observaran i veurem quines són utilitzades segons el llibre, i si hi ha alguna transgressió de la norma establerta.

També es tindrà en compte el tipus de frases que utilitzen tan dones com homes seguint les idees d'Akiko Jugaku (寿岳章子) en un llibre que va escriure el 1979 anomenat *Nihongo to Onna* (日本語と女). En aquesta obra, Jugaku va analitzar la llengua japonesa i la seva ideologia de gènere, en com s'articulava a través de la cultura, llengua i mitjans de comunicació. Una part del llibre està dedicat a un estudi quantitatiu que va fer sobre revistes orientades a públic femení on va observar 3 característiques discursives en la manera com les dones parlaven.

“(1) a greater percentage of exclamatory and uncompleted sentences, which reflects a belief in women's emotionality and lack of logical thinking; (2) a smaller number of proper nouns, which implies that women are less interested than men in learning about the world; and (3) an abundant use of the second-person pronoun *anata* 'you' instead of ellipsis to directly address the reader, which—being a typical feature of advertisements—treats women as if they were more susceptible to insincere seduction” (Jugaku, 1979 en Yukawa i Saito, 2004: 26).

Així, seguint les troballes de Jugaku (1979), també s'analitzaran l'ús d'exclamacions, preguntes, frases inacabades i ús de noms propis que facin les persones participants del diàleg. La tercera característica no serà necessària ja que la nostra àrea d'estudi són els llibres de text i no els anuncis.

I finalment, s'analitzaran els textos llargs on l'objectiu és desenvolupar la comprensió lectora de l'estudiant. En aquests textos ens interessarà principalment el tema del qual tracten i la veu que narra el text. Així es farà un recompte de representació de gènere i observar si algun text mostra ideologia de gènere.

4.3 Resultats i comparatives

Els resultats també es dividiran en les mateixes 3 categories anteriors: imatges, diàlegs i textos llargs. Després es farà una comparativa entre els diversos llibres.

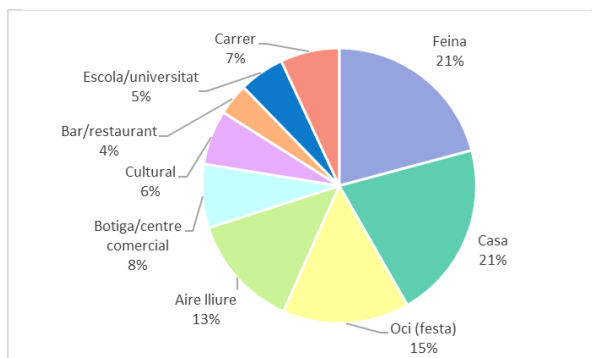
4.3.1 Imatges i representació de gènere

S'han analitzat un total de 597 imatges entre 4 llibres: *Minna no Nihongo 1*, *Minna no Nihongo 1 Traducció i notes gramaticals*, *JBridge* i *Tobira!*. No s'han analitzat les imatges del *Minna no Nihongo 2* ni el seu llibre respectiu de traduccions ja que s'ha considerat que amb els primers la mostra ja seria representativa de la tònica dels llibres d'aquesta mateixa editorial. En aquestes 597 imatges hi apareixen 956 persones de les quals un 75% són homes, un 23% són dones i un 2% són persones amb un gènere indefinit o no-binari. Es pot observar un clar predomini de personatges masculins per contra dels femenins. El 2 % de persones que no tenen un gènere definit acostumen a ser o nadons o persones amb pocs detalls i característiques que puguin indicar el seu gènere, sent normalment persones de fondo.

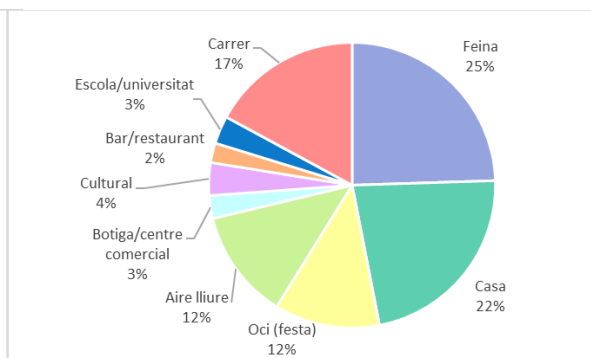
4.3.1.1 Situacions

Pel que fa a la relació entre gènere i situacions, en el total de les imatges s'ha trobat el següent repartiment. S'han exclòs dels gràfics 1 i 2 les persones que no es trobaven en cap situació concreta, per exemple el retrat d'una persona en un fons blanc comptaria com a persona que no es troba en un espai concret i per tant no estaria inclosa en els percentatges d'aquests dos gràfics.

Gràfic 1. Percentatge total de dones segons la situació en la que es trobin.

Gràfic 2. Percentatge total d'homes segons la situació en la que es trobin.

Com es pot observar no hi ha grans diferències quantitatives pel que fa a espais normalment assignats a homes o dones com ara la feina i la casa. Tot i estar les dones per sota entre un 1% i 4% la diferència és mínima i es pot adjudicar a la quantitat total d'homes, que al ser més gran és normal que es trobin en més situacions. Tot i això hi ha dues situacions on la diferència és considerable i caldria destacar-se.

Primer, la presència d'homes i dones al carrer. Els homes estan al carrer un 17% de les vegades vers un 7% de les dones. El carrer forma part de l'espai públic, lloc ocupat pels homes segons la divisió d'esferes que ha fet el sistema patriarcal occidental i també el japonès a partir de Meiji. Les dones tenen adjudicada l'esfera privada, la casa i les cures. Els espais públics no estan dissenyats ni pensats per la presència femenina, les dones segueixen sent moltes vegades unes estranyes en aquests espais (amb l'excepció dels centres comercials, com veiem en els gràfics 1 i 2). El carrer és un espai de domini masculí. Durant el dia es tolera la presència femenina amb ocasionals comentaris per part d'homes sobre l'aparença o l'atractiu sexual de les dones. Per la nit, el carrer es converteix en un espai perillós per les dones on poden ser assetjades, perseguides o violentades pel simple fet de caminar pel carrer i que un home ho trobi oportú. El carrer, per tant, és un espai on els homes mostren el seu control i poder vers les dones durant el dia a dia. En el cas japonès, un exemple clar podria ser el transport públic⁸.

El segon espai a comentar és la botiga o el centre comercial. El homes apareixen en aquests espais un 3% de les vegades vers un 8% de les dones. Tot i ser un percentatge petit, segueix sent representatiu d'una ideologia de gènere que assigna a les dones el rol de comprar. Podem trobar dos estereotips principals: el de la dona consumista i el de la mare comprant. Els dos no són mútuament

Imatge 1. Imatge del llibre Tobira! (pàg. 27) on es veu una noia que ha anat de compres.

"Ai, he acabat comprant molt a les rebaixes."

exclusius, per si bé el primer acostuma a representar dones amb un gran poder adquisitiu per tant formant part d'una elit, el segon estereotip acostuma a representar dones de classe mitjana o baixa fent la compra setmanal per la família. El primer estereotip es basa en l'assumpció de superficialitat que s'atribueix a les dones, les quals compren per poder presentar i mostrar una imatge que agradi. El segon es basa en l'assumpció que les dones són les encarregades de complir amb les feines domèstiques com ara cuinar o netejar. Per

⁸ Són recurrents els casos de dones que han estat assetjades en trens molt plens on homes han exercit el seu poder tocant el cos d'aquestes en moments on no es podien moure. Aquestes accions són un recordatori constant que aquell espai no és segur i que les dones en són unes forasteres. Degut a la recurrència d'aquestes situacions s'han instal·lat vagons únicament per dones, separant-les i proporcionant-les amb un espai segur. Si bé la mesura és ràpida i efectiva, no ataca el problema d'arrel, que és la sensació de domini de l'home en l'espai i vers el cos de les dones.

aquest motiu, comprar menjar o objectes d'ús quotidià acaba esdevenint una feina entesa com domèstica i privada.

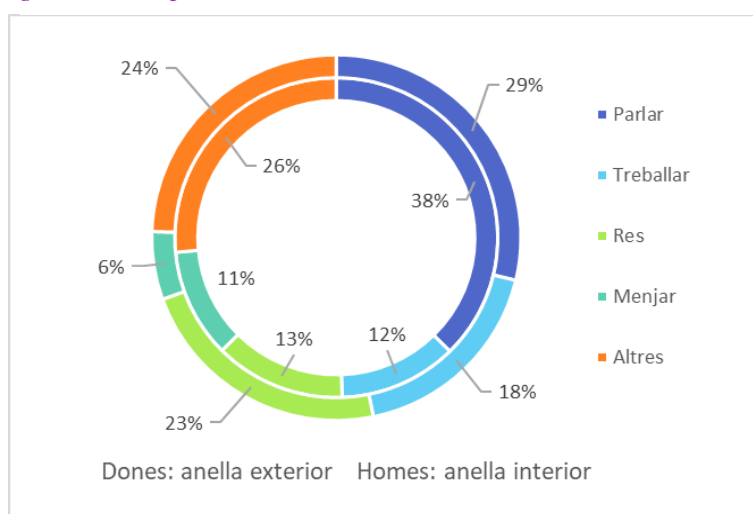
4.3.1.2 Accions

Continuant amb les accions, s'ha analitzat el percentatge d'homes i dones que les realitzaven. Com que el rang d'accions que fan les persones és molt ampli, s'ha dividit els resultats en dos gràfics (3 i 4) que en permetran un millor anàlisi. En el gràfic 3 hi apareixen les accions més usuals i en el gràfic 4 es desglossa la categoria "Altres" ja que, tot i ser en quantitats més petites, revela punts importants a mencionar.

Començant per aquest primer gràfic podem observar

3 punts a destacar: les accions de parlar, treballar i res. Primer, sembla que les dones parlen menys que els homes. Aquesta diferència pot ser causa que al ser els homes un 75% de les persones representades en les imatges i estant aquests llibres orientats

Gràfic 3. Percentatge d'accions totals realitzades segons el gènere de la persona.

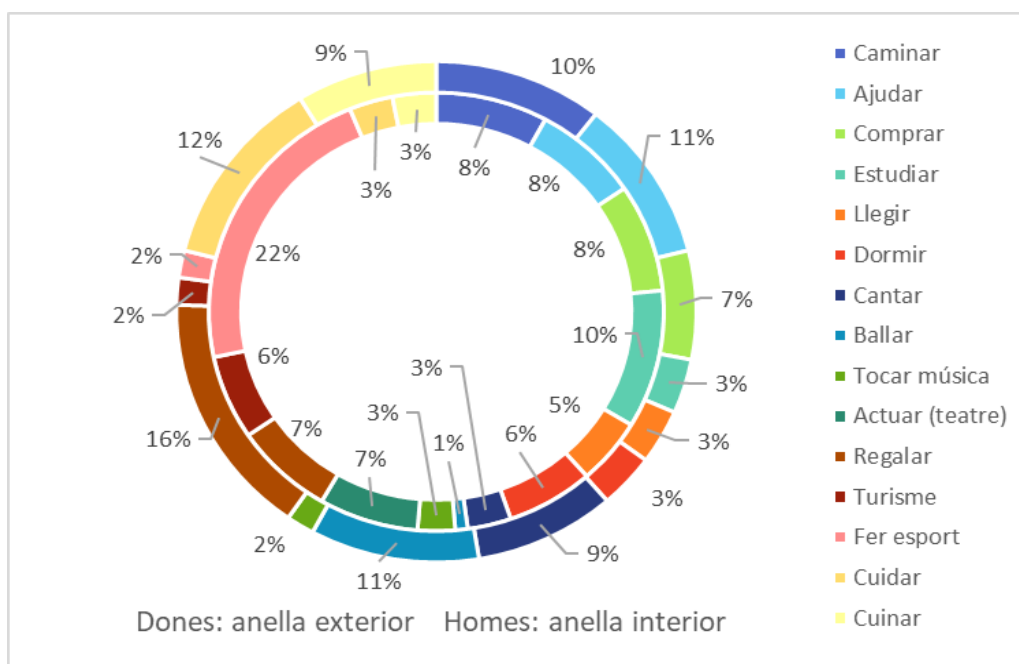

a ensenyar un idioma, els casos on apareguin homes parlant serà molts. Els llibres estan dissenyats per presentar situacions on es necessiti comunicar-se per tal d'ajudar en l'aprenentatge de l'idioma, així que donada la poca representació de dones és comprensible que parlin menys.

En segon lloc, la diferència en l'acció de treballar entre homes (12%) i dones (18%) pot sorprendre. Podríem pensar que si els homes es troben en més situacions de feina conseqüentment treballarien més que les dones. Aquesta diferència pot explicar-se tenint en compte la representació. Com es deia abans els homes representen el 75% de les persones amb la qual cosa tenen més espai en realitzar accions més diverses. A més quantitat, més probabilitat que realitzin gran diversitat d'accions i no es quedin encasellats en accions més simples.

I en tercer lloc, la diferència entre els homes i les dones que no realitzen cap acció, 13% i 23% respectivament. Seguint amb la tònica anterior, donada la gran representativitat d'homes, sembla natural que aquests realitzin més accions que les dones. Tot i això, s'ha de tenir present la tendència a representar les dones com a objectes i els homes com a subjectes. Quan s'actua sota una ideologia de gènere, aquesta esdevé la norma, i si partim que la norma és un sistema patriarcal on l'home n'és el centre, això es veurà reflectit en els llibres, els homes actuen i les dones reben les accions.

Gràfic 4. Percentatge d'accions totals realitzades segons el gènere de la persona dins la categoria "Altres" del gràfic 3.

El gràfic 4 desglossa la categoria “Altres” del gràfic 3 per mostrar el gran rang d’accions que les persones de les imatges han desenvolupat. En aquest cas ens interessa destacar les tres últimes accions: fer esport, cuidar i cuinar. Aquestes són accions que solen adjudicar-se a un gènere determinat. Sota la ideologia de gènere de “mare sàvia, bona esposa” japonesa, tasques com les cures i cuinar (que no deixa de ser una forma de cures) estan adjudicades al rol de mare cuidadora. Així és significatiu que un 12% de les dones cuidin mentre només un 3% dels homes ho fan. Per tasques de cures entenem tan la realització de feines reproductives com la d’afectives.⁹ Tot i que cuinar es pot

⁹ S’entén el treball reproductiu “como el complejo de actividades y relaciones gracias a las cuales nuestra vida y nuestra capacidad laboral se reconstruyen a diario” (Federici, 2013: 21), mentre que per feines afectives entendríem aquelles que no contribueixen a la reproducció de la mà d’obra sinó a la cura de persones que necessiten atencions especials, com ara la gent gran.

considerar una tasca més dins les feines de cures, s'ha separat ja que podria realitzar-se com a treball remunerat també, per exemple un cuiner. De totes maneres, sigui per cuidar o per treballar, encara que consideréssim sumar l'acció de cuinar amb la de cuidar, seguiria sent un 6% d'homes els que realitzessin aquestes accions vers un 21% de dones. La divisió de tasques i per tant de rols és clara. Si bé potser no de manera explícita, però sí de manera implícita, aquests segueixen presents almenys en les representacions visuals dels llibres de text analitzats.

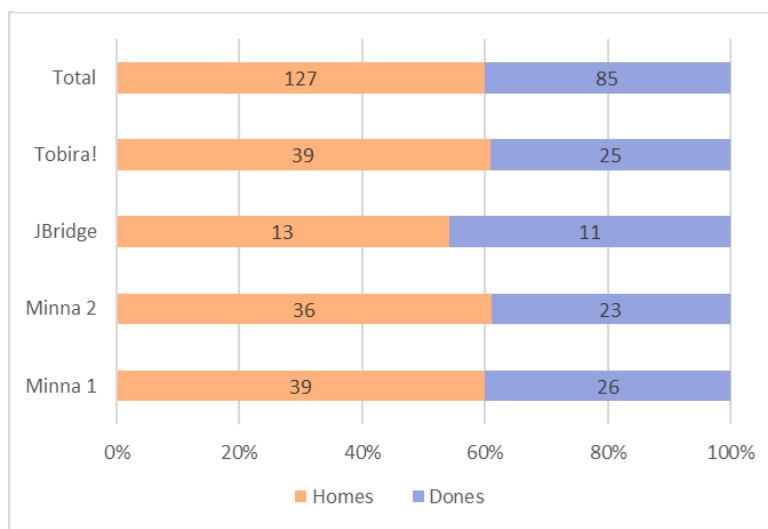
En darrer lloc, l'acció de fer esport presenta també una diferència substancial. Un 22% dels homes vers un 2% de les dones realitzen alguna acció esportiva. La connexió entre home i esport és molt recurrent en l'ideari general. S'acostuma a relacionar la major força física dels homes amb la capacitat per dur a terme activitats esportives, sent aquestes a la vegada un espai des del que mostrar el poder (tan físic com simbòlic) que tenen els homes.

4.3.2 Ideologia de gènere en els diàlegs

En la categoria de diàlegs s'han analitzat 89 converses en total en els llibres *Minna no Nihongo 1 i 2*, el *JBridge* i el *Tobira!*. La distribució d'aquests diàlegs és força desigual sent el que en té menys el llibre *JBridge* amb només

10 i sent el *Tobira!* amb 29 el que més. En aquests 89 diàlegs hi participen 212 persones. En el gràfic 5 del costat es pot veure la representació de gènere en cada llibre i en el total. Així es pot dir que en general hi ha un 60% de

Gràfic 5. Gènere de les persones que parlen en els diàlegs segons el llibre.

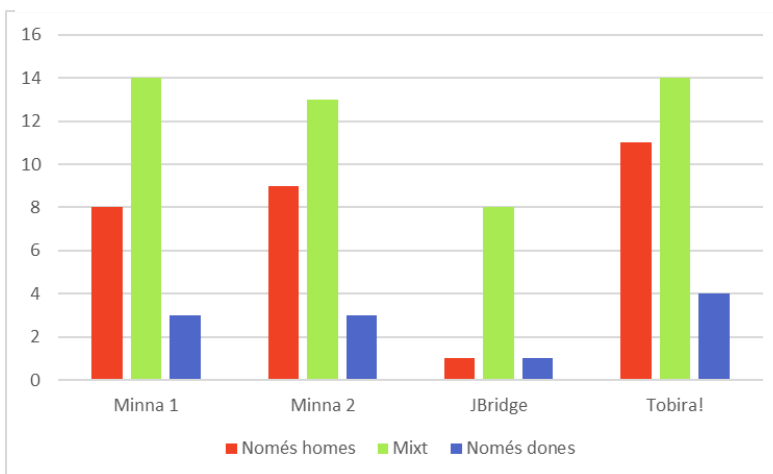
representació masculina i un 40% de femenina. Normalment un percentatge de representació entre 40% i 60% es considera prou igualitari. En aquest cas però, la tònica de quasi tots els llibres és arribar al 60% d'homes, fent que a la pràctica, hi hagi poques dones visibles i no es pugui considerar casualitat.

4.3.2.1 Temes de conversa entre persones del mateix gènere

Per tal d'observar rastres d'alguna ideologia de gènere en els diàlegs, una perspectiva és fixar-nos en quins temes de conversa tenen les dones quan parlen entre elles i quins temes tenen els homes quan parlen entre ells. Si entenem que sota una ideologia de gènere hi ha temes i interessos reservats per homes i per dones, en les converses amb interlocutors mixtes, donat que hi participen persones de diferent gènere el tema de conversa pot ser qualsevol perquè no hi hauria restriccions de tema segons el gènere. En canvi, si només parlen persones d'un mateix gènere es podrà observar si es segueix algun patró. Com es pot observar en el gràfic 6, predominen els diàlegs amb interlocutores mixtes, però les ocasions que hi ha converses només entre dones és sempre molt més baixa que entre homes. Sent aquest el cas, s'haurà d'analitzar des d'una perspectiva qualitativa enlloc de quantitativa.

De les 89 converses, *Gràfic 6. Diàlegs segons el gènere de les persones que parlen.*

11 són entre dones i 29 entre homes. Hi ha un seguit de temes que no apareixen en els diàlegs entre dones i sí en els d'homes i viceversa. Els homes parlen d'esports, de hobbies i de feina. Les dones en canvi parlen quan

compreu, en una festa i parlant amb una professora sobre el seu fill. Un dels diàlegs entre homes que resulta significatiu, és un relacionat amb la feina on un home es queixa que es troba malament degut a les hores extres que fa a l'empresa i que això li provoca estrès. Aquesta situació encaixa en la figura de *sarariiman* que es mencionava al principi del treball. La pressió de la cultura empresarial japonesa¹⁰ i la pressió en ser el portador d'un sou familiar es veuen sovint reflectides en situacions molt tòxiques d'homes (i actualment també dones) que acaben cometent suïcidi al veure's atrapats en aquest rol¹¹.

¹⁰ Recentment Japó està plantejant-se canviar el sistema de treball de les empreses i el govern recomana que aquestes facin obligatori un mínim d'hores de descans. Aquesta intenció de canvi ve donada a partir de la mort d'una dona per culpa de les hores extres (Nagata, 2017).

¹¹ La mort d'una persona per treballar massa s'anomena *karoshi* (過労死).

En el cas de les dones, una conversa a destacar és la que tenen dues dones en una festa on una explica a l'altra que està fent dieta i per això menja poc. Aquesta actitud és comuna al Japó a l'igual que problemàtica. En un estudi el 2002 “amongst 15–19 year old, the rate of those who are currently trying to lose weight was 64.1% in females, which was the highest across all age groups, while the rate was 24.7% in males” (Chisuwa and O’Dea, 2010: 7). Amb aquest diàleg es mostra un exemple de com hi ha un ideal de bellesa femenina que promou estar prima per resultar desitjable. Totes les dones que apareixen als llibres estan sempre primes, i no n’hi ha cap que mostri un altre tipus de cos alternatiu. Al ser aquestes dones de classe mitjana-alta en el rol de mestressa de casa i dona d’un *sarariiman*, es presenten com exemples de comportament en la societat japonesa. Per les persones que utilitzen els llibres, aquests són models de com comportar-se o de quines actituds es poden esperar¹².

4.3.2.2 Biaix de gènere

Dins dels 89 diàlegs n’hi ha 10 on podem trobar mostres clares d’un biaix de gènere¹³. Aquestes són escenes on l’adhesió a un rol de gènere determinat es fa evident, sense ser gens subtil. En la conversa del tema 31 (pàg. 45) del llibre *Minna no Nihongo 2* el senyor Ogawa li explica a un amic que l’empresa l’envia a treballar a una altra ciutat i que haurà de deixar la família a Tòquio perquè el seu fill vol entrar a la universitat i la seva dona no vol deixar la feina on està treballant. Així segueix parlant i comenta que aquesta serà una oportunitat per aprendre a cuinar, així que no està tan malament. El senyor Ogawa és el prototip de *sarariiman* que segueix les ordres de l’empresa i acaba sent enviat a treballar lluny de casa seva. És interessant que la seva família es quedi enrere sent un pretext el fet que la seva dona no vol deixar la feina, mostrant que per ella aquesta és molt important. Per altra banda però, quan el senyor Ogawa comenta que així podrà

¹² Aquesta gordofòbia, “discriminación estructural en las sociedades occidentales que excluye, ridiculiza y patologiza a las personas que no cumplimos los patrones estéticos impuestos de la delgadez” (Savoie, C. i M. Colman en Vasallo, 2014), si bé no és exclusiva de Japó, sí està molt accentuada en l’actitud general. Japó és un dels països menys obesos dins la OECD i tot i això està tenint percentatges molt alts respecte la quantitat de casos de persones que intenten perdre pes. Tot i això, també es poden trobar veus dissidents que problematitzen aquesta actitud. Per exemple, hi ha *manga* que tracta el tema de ser una persona gorda en la societat japonesa i com aquesta es sent des de la seva posició. “Gorda” (脂肪という名の服を着て) de l’autora Moyoko Anno (安野モヨコ) n’és una mostra.

¹³ La majoria mostren a les dones com assistents personals o secretaries d’un home, és a dir en posicions sempre de subordinació, com l’encarregada de les feines de cures o mostrant els homes com a incapaços de fer les feines domèstiques.

aprendre a cuinar està implicant que fins ara no ho havia fet, és a dir, que era la seva dona qui fins ara s'encarregava d'aquesta tasca. Si tant d'interès tenia en aprendre a cuinar, qualsevol moment hagués sigut adient. Amb això podem comprovar com l'assignació de les feines domèstiques segueix aplicant-se a les dones, per molt que ella també estigui treballant. Al final acaba fent l'anomenada doble jornada laboral, treballar a la feina i a casa.

4.3.2.3 Pronoms i partícules finals

Un altre aspecte que ens permeten analitzar els diàlegs són l'ús de pronoms i les partícules de finals de frase. Al ser converses entre persones, podem veure com aquestes mostren el seu gènere mentre parlen. Del total de persones que participen en els diàlegs, la majoria no acostuma a utilitzar pronoms. En el cas que els utilitzin, les dones sempre diuen *watashi* i els homes tan *watashi* com *boku*. Com es comentava al principi del treball, *boku* és un pronom masculí que també podria ser utilitzat per dones en situacions on es volgués subvertir la norma i mostrar poder. Al ser llibres d'aprendre japonès es pot suposar que el seu objectiu és mostrar un japonès normatiu i per això no apareix cap persona que utilitzi un pronom que no sigui el corresponent segons el gènere. Per altra banda però, els llibres de text són el lloc més adequat per mostrar les múltiples possibilitats que ofereix l'idioma donant a les estudiants totes les eines possibles sent elles després les que decidiran quines utilitzar.

Pel que fa a les PFF, els diàlegs no s'han sortit tampoc de la norma. En els llibres *Minna no Nihongo 1 i 2* les úniques partícules finals que s'han utilitzat han estat “Còpula+*ne*” i “Còpula+*yo*”. Aquesta representació es pot explicar pel fet que són llibres per a principiants i mostren només les partícules finals més comunes i usals. Pel que fa al *JBridge* i al *Tobira!* aquests sí que han mostrat una gran varietat PFF ja que van dirigits a un nivell més avançat. En les taules 3 i 4 s'ha marcat en diferents colors les partícules

Taula 3. Taula de partícules finals de frase segons gènere ressaltant les utilitzades en el llibre JBridge per dones (verd) i homes (lila).

← Molt femení			Molt masculí →	
Còpula+ <i>wa</i>	Verb (forma -te) + <i>ne</i>	Verb (informal)+ <i>ne yo</i>	Còpula+ <i>ne</i>	Verb+ <i>na</i>
Còpula+ <i>wa yo</i>	Verb (informal)+ <i>no</i>	<i>yone</i>	Còpula+ <i>yo</i>	<i>zo</i>
Còpula+ <i>wa ne(e)</i>	<i>desho(o)</i>	<i>kana</i>	Còpula+ <i>yone</i>	<i>ze</i>
Còpula+ <i>wa yone</i>			<i>daro(o)</i>	<i>ka yo</i>
<i>kashira</i>				

Font: Versió adaptada de Camp (2009).

utilitzades per les dones i les partícules utilitzades pels homes en els llibres *JBridge* i *Tobira!*.

Taula 4. Taula de partícules finals de frase segons gènere ressaltant les utilitzades en el llibre Tobira! per dones (verd) i homes (lila).

← Molt femení				Molt masculí →
Còpula+ <i>wa</i>	Verb (forma -te) + <i>ne</i>	Verb (informal)+ <i>ne yo</i>	Còpula+ <i>ne</i>	Verb+ <i>na</i>
Còpula+ <i>wa yo</i>	Verb (informal)+ <i>no</i>	<i>yone</i>	Còpula+ <i>yo</i>	<i>zo</i>
Còpula+ <i>wa ne(e)</i>	<i>desho(o)</i>	<i>kana</i>	Còpula+ <i>yone</i>	<i>ze</i>
Còpula+ <i>wa yone</i>			<i>daro(o)</i>	<i>ka yo</i>
<i>kashira</i>				

Font: Versió adaptada de Camp (2009).

Pel que fa a les partícules utilitzades per dones en els dos llibres es pot observar que són les que han utilitzat des de les més femenines fins les segones més masculines, tenint un rang molt ampli. Un punt interessant a destacar és l'ús de la partícula *wa*. En la meitat de casos en que s'ha utilitzat ha estat per boca de dones amb el paper de mare o esposa. De fet fins i tot canvia el timbre de veu en aquestes situacions i s'utilitza el que Starr (2015) anomena *Sweet Voice*, una veu que indexa feminitat, maduresa i tradició. És per això que en aquests rols més “maternals” s'utilitza també llengua de gènere japonesa, per afegir feminitat al personatge en qüestió.

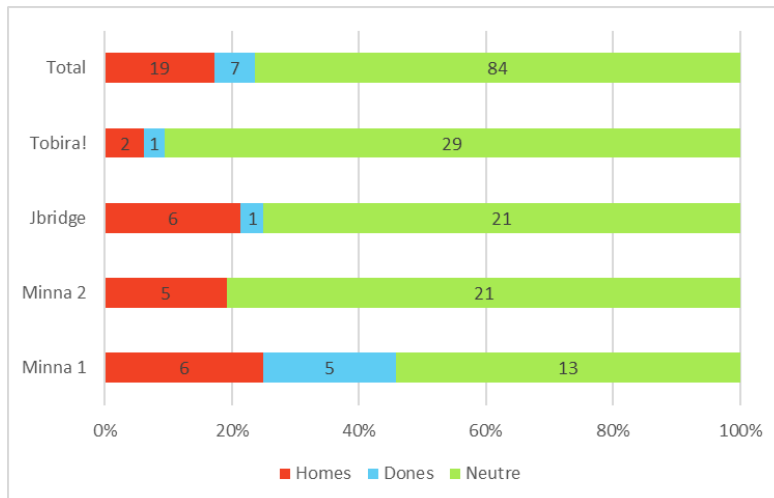
Respecte a l'ús de les PFF dels homes, destacar que “Verb (informal)+*no*” que se situa a la banda femenina, és utilitzat també per homes però sota circumstàncies concretes. Aquesta composició pot ser utilitzada per interrogar o per afirmar. En el cas interrogatiu, si s'està en una conversa informal els homes també la poden utilitzar sense que impliqui feminitat (Makino i Tsutsui, 2015). De fet, en tots els casos en que els homes l'han utilitzat, sempre ha estat de manera interrogativa. Per la contra, quan les dones l'han utilitzat ha estat una mescla entre intenció interrogadora o afirmativa. Així, tot i que podia semblar que els homes estaven utilitzant una partícula no usualment pròpia, en realitat

4.3.3 Rols de gènere en els textos llargs de comprensió lectora

En aquesta última categoria s'han trobat 98 textos a analitzar amb 110 persones que narraven. El gènere d'aquestes persones es pot veure en el gràfic 7. Al ser el japonès una llengua neutra, si no hi ha indicadors clars com pronoms o PFF, no es pot saber el gènere de la persona que fa de narradora. Com es pot observar, el nombre de dones que narren sempre és menor que el d'homes, seguint en la tònica general de poca representativitat de dones al llarg dels llibres.

Entre aquests textos s'han trobat 11 en els que es pot detectar una ideologia de gènere important. Els temes són prou variats, però una part considerable segueixen el patró de l'home treballa, la dona és l'encarregada de les feines domèstiques. Un exemple representatiu és el primer

Gràfic 7. Gènere de la persona que narra els textos segons el llibre.

text del tema 1 llibre *JBridge* (pàg. 8) on un home parla sobre la seva família. L'home comenta que té una dona molt guapa, un fill al que li agrada l'esport i una filla també molt guapa que vol ser model o actriu. A més a més, menciona que la seva dona abans treballava però al tenir els fills va deixar-ho i es va convertir en una mestressa de casa a temps complet. Aquest text presenta tots els estereotips de gènere amb cada frase, reproduint fidelment els rols de gènere de la societat japonesa del *sarariiman* i la *sengyō-shufu*.

4.3.4 Els llibres

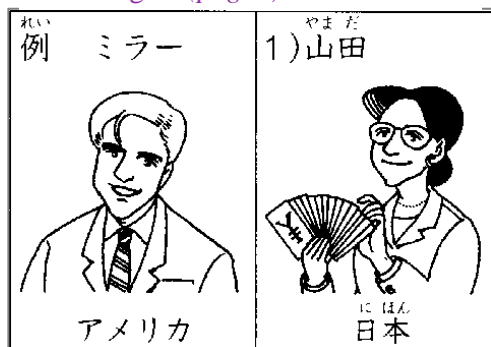
En general els llibres tenen poca representativitat de dones en tots els àmbits analitzats, però sí es cert que cada un les mostra de maneres lleugerament diferents.

4.3.4.1 *Minna no Nihongo 1 i 2*

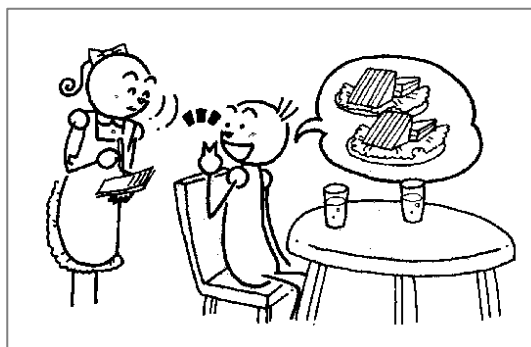
Aquests llibres són els que més representació d'ideologia de gènere han mostrat. Des de les imatges fins als diàlegs o el textos, han estat principalment els llibres d'aquesta editorial els que han reproduït més vegades rols de gènere. A l'estar originalment enfocats a persones de l'àmbit industrial, les situacions on el context era la feina han estat nombroses. Això també ha repercutit en les dones i és en els *Minna no Nihongo* on hi ha un percentatge de dones en àmbit laboral més alt. De fet, en la nova edició dels llibres s'ha introduït un canvi en la professió d'un personatge femení, en la primera edició era mestressa de casa i en la nova l'han fet treballadora d'una empresa. Tot i els canvis, els llibres segueixen sent força normatius respecte la reproducció de rols de gènere.

Un altre aspecte a destacar dels llibres està relacionat amb les imatges. Aquest té dos maneres diferents de representar els personatges, o bé amb dibuixos realistes (Imatge 2) o amb dibuixos molt simples (Imatge 3). Els més realistes deixen clar el gènere de la

Imatge 2. Exemples de dibuix realista d'un home i una dona del llibre Minna no Nihongo 1 (pàg. 9).

Imatge 3. Exemples de dibuix simple d'un home i una dona del llibre Minna no Nihongo 1 (pàg. 95).

persona a través de la roba, el cabell i les característiques físiques de cadascú. A més a més, se'ns presenta a l'inici del llibre els personatges que aniran apareixent al llarg d'aquest amb el seu nom, nacionalitat i professió. En canvi els dibuixos més simples estan fets per permetre a la persona que està llegint imaginar-se que està en aquella situació enlloc del personatge, fent que els alumnes s'identifiquin amb ell. Així, al llarg del llibre apareix nombroses vegades el personatge amb només 3 cabells al cap (imatge 5), simulant ser l'estudiant en una situació donada. Inicialment es podria pensar que al ser el dibuix tan simple aquest no podria ser considerat de gènere home ja que no hi ha cap indicador. Si bé és cert que el personatge està dissenyat per ser neutre, no ho estan els personatges que representen el gènere femení. De fet aquí ens trobem amb el que s'anomena *Ms. Male Character*, aquest trop ve definit per ser:

“The female version of an already established or default male character. Ms. Male Characters are defined primarily by their relationship to their male counterparts via visual properties, narrative connection or occasionally through promotional materials” (Sarkeesian, 2013).

Així, veiem com els personatges que han de ser identificades com a dones són iguals que els homes però amb indicadors visuals que indexin feminitat. En el cas de la imatge anterior tenim el llaç al cap, el cabell llarg i la roba. Fent aquesta contraposició, el que originalment podria haver estat un personatge neutre, esdevé masculí.

Els llibres *Minna no Nihongo* també mostren aspectes positius i innovadors pel que fa als rols de gènere. Per exemple en el *Minna no Nihongo 2*, en la imatge que acompanya el diàleg del tema 44 (pàg. 155) es veu un noi jove que porta una arracada

sent perruquer i tallant-li el cabell a una dona. És interessant que es mostrin homes en posicions usualment adjudicades al gènere femení. D'aquesta manera es mostren rols i actituds alternatives a la norma, la qual cosa ajuda a la seva normalització. Tot i això, aquestes masculinitats i feminitats alternatives es mostren en adolescents i joves, i no arriben a altres franges d'edat. D'aquesta manera es dona espai al jovent per experimentar però sabent que un cop s'entri en la vida adulta s'hauran de seguir els camins establerts.

4.3.4.2 JBridge

El llibre *JBridge* és el que en temes de representació de persones en les imatges té uns nombres més igualitaris, 46% de dones i 54% d'homes. Tot i aquesta major visibilitat, les situacions en les que es troben són les més normatives. Els homes es troben a la feina un 39% de les vegades i les dones només un 15%. Aquesta gran diferència respecte per exemple els llibres *Minna no Nihongo* pot venir donada per la diferència d'objectius del llibre. Com deiem els *Minna no Nihongo* estan enfocats a transmetre coneixements per treballar en una empresa japonesa, fent que el nombre de situacions d'àmbit laboral siguin més altes tan per homes com per dones. En canvi el *JBridge* presenta poques situacions laborals i es centra més en viatges, diferències culturals, salut, entre d'altres perquè va destinat a un públic diferent que els *Minna no Nihongo*, va destinat a persones interessades en l'estudi de la llengua i cultura japonesa.

A més a més, hi trobem diversos casos on hi ha una mostra clara i explícita de rols de gènere. Si bé en alguns casos intenten problematitzar-los, a la pràctica els mantenen sense arribar a l'arrel del problema. Per posar un exemple d'aquests intents de canvi, en el diàleg de la lliçó 6, step 2 (pàg. 147-8) una locutora de radio truca al marit d'una dona que li ha enviat una carta queixant-se que aquest no fa res a casa. La locutora participa en un programa de radio que s'encarrega de trucar als marits de les dones que li enviïn queixes i així ser ella la que els confronti. Així es presenta la locutora com una figura d'autoritat encarregada de dir què està bé i què està malament amb la intenció d'ajudar a dones que no saben què fer amb els seus marits. Que es posi la locutora en una posició de poder però, no implica que tingui raó. La locutora truca al marit i li retreu que a casa no faci feines domèstiques i que no li digui a la seva dona que se l'estima. Ell argumenta que a la feina està molt ocupat i no té temps. La locutora el renya dient-li que això no és excusa i que si no vol el divorci ha d'arreglar la situació dient-li a la seva dona que se l'estima i fent-li algun regal. Ella li recorda també que just avui és l'anniversari de la seva

dona i que és el moment ideal per arreglar les coses. L'home es queda una mica espantat i promet que avui li comprarà flors.

Com es pot veure és interessant que aquests temes surtin a la llum i es debatin en un text a classe, per una banda s'incorpora un component sentimental en les relacions entre marit i esposa que rarament es veu, però per l'altra banda aquesta dimensió més sentimental segueix reproduint ideologia de gènere. La locutora que actua com a jutge de la situació, argumenta que la mal avinença dins el matrimoni és per la manca de mostres d'afecte de l'home vers la donia i li recomana que li demostrï que se l'estima amb un regal. Això però, no soluciona el problema inicial que plantejava l'esposa que era que el marit no s'ocupava de les feines domèstiques. Per tant, es planteja un problema comú de desigualtat de gènere com ara qui s'ocupa de les feines domèstiques, però acaba relgat a un segon pla darrere la importància que es dona a les emocions i l'amor. Si bé el llibre *JBridge* intenta mostrar signes de canvi i superació d'actituds patriarcals, aquest s'acaba quedant a mig camí i n'acaba reforçant d'altres.

4.3.4.3 *Tobira!*

El llibre de text *Tobira!* seria el que menys mostres de rols de gènere ens presenta. Al ser un llibre ja de nivell més avançat, es dedica a presentar temes i continguts més complexos, com ara debats sobre política o una descripció geogràfica de Japó. El llibre es centra sobretot en temes culturals i comparatius entre Japó i Amèrica. De fet, hi ha una tendència constant a la comparació de les tradicions o costums japoneses amb les nord-americanes, caient en l'etnocentrisme.

El llibre té poca representació femenina en les imatges, només un 30%, i fins quasi un 40% en els diàlegs. Tot i aquests percentatges de representativitat, el llibre *Tobira!* és el que menys rols de gènere ha mostrat d'entre els llibres analitzats i el que ha utilitzat dones en contextos com ara debats sobre les eleccions japoneses. Tot i això, en alguns diàlegs entre dones hi ha temes de conversa que no trobem pas en converses entre homes. Temes referents al grup sanguini de les persones i com s'utilitza a mode d'horòscop al Japó o els tipus de casaments (tradicional o cristià) que es poden escollir al Japó sense necessitat de ser creient. Si bé els temes generen un debat interessant i posen en dubte aquestes pràctiques, es segueix assignant un interès per aquests temes a les dones. Així doncs el llibre *Tobira!* presenta una ideologia de gènere molt fluixa, però encara present en alguns punts.

5. Conclusions

Els llibres que s'han analitzat i que són els que formen part de la carrera van destinats a un públic divers i varien els seus objectius en conseqüència. Des de preparar-nos per treballar a una empresa a centrar-se en aspectes més culturals. Com a estudiants de japonès dins el Grau d'Estudis d'Àsia oriental, al haver utilitzat tots els llibres hem après quins comportaments espera la societat japonesa en cada situació. El problema rau en què la societat que es mostra als llibres de text és la masculina. Aquesta mirada hegemònica que no es qüestiona, que és normativa, converteix els homes en subjectes i les dones en objectes. El concepte *male gaze* va ser encunyat per Laura Mulvey ([1975] 1999) en l'àmbit del cinema per descriure com la perspectiva des d'on s'observa no és neutral. "In a world ordered by sexual imbalance, pleasure in looking has been split between active/male and passive/female. The determining male gaze projects its phantasy on to the female figure" (Mulvey, [1975] 1999: 808). Sí be el terme es va crear per parlar del món del cinema, no deixa de ser extrapolable al nostre cas. Nosaltres com a alumnes, aprenem d'aquests llibres com és la societat japonesa i com ens haurem de comportar si algun cop anem allí. Però si la societat que se'ns mostra és la masculina, la que segueix una ideologia de gènere marcada, també aprenem quin és el lloc que ocupen els homes i les dones japoneses dins d'aquesta seguint un ordre patriarcal.

Al llarg dels anàlisi hem pogut comprovar com un patró molt clar de rols de gènere es reproduïa contínuament: el rol de mare/mestressa de casa per la dona, i el rol de *sarariiman* per l'home. Aquests dos han estat els rols predominants als quals s'acabava caient recurrentment. Fora d'aquest paradigma de família nuclear amb esposa, espòs i fills no s'han vist gaires mostres d'altres tipus de famílies on hi haguessin persones grans, gent compartint pis, famílies extenses o residències d'estudiants. Hi ha una clara falta de diversitat familiar que escapi de la família nuclear normativa amb ingressos estables, si bé és cert que han augmentat les representacions de dones en àmbits professionals. No apareixen famílies de zones rurals on puguin parlar variants dialectals o dels suburbis de la ciutat. De fet les zones rurals només apareixen com una imatge idealitzada del camp, on viuen els avis dels personatges principals i on algun dia els agradaria tornar. En cap cas es presenta el camp com una àrea desitjable per viure mentre s'és jove, sempre es parla del camp o com el lloc d'origen on es va néixer abans d'anar-sen a la ciutat o com el lloc al qual retirar-se de gran.

La orientació sexual dels protagonistes és un altre aspecte poc explorat en els llibres. L'heteronormativitat ha estat present en tots els llibres, amb l'excepció d'un text del llibre *Tobira!* on es mencionaven les persones homosexuals. El text parlava de com seria el món si només tingués 100 habitants i menciona que llavors un petit nombre serien homosexuals i la resta heterossexuals, que hi hauria gent de varies ètnies i amb diverses llengües. La menció és correcta i sense cap prejudici.

Seguint amb la diversitat, un tema que seria interessant analitzar en futures recerques seria el de la representació ètnica. Els llibres *Minna no Nihongo* són molt particulars en aquest sentit ja que al anar inicialment destinats a països africans, sud americans i asiàtics, compten amb personatges de diversos països com Índia, Brasil, Mèxic o Korea. És important que es mostri una gran diversitat ètnica ja que pot ajudar a interpel·lar a una varietat més gran d'estudiants. El llibre *Tobira!* per la contra és el que menys varietat ètnica té, mostrant només persones nord-americanes i una dona kenyana. Al ser un llibre creat majoritàriament per professores vivint a EEUU pot haver afectat al grau de representació. Tot i això, tots els llibres manquen representativitat dins la població japonesa. Seguint a Sugimoto (2010) Japó tendeix a identificar-se com una societat homogènia tan ètnicament com racialment, amagant així la gran diversitat interior que posseeix. Japó compta amb grups ètnics molt diversos tan autòctons com immigrants. Aquesta diversitat no es veu mai reflectida en els llibres de text. Japó compta amb *zainichi*, coreans que porten vivint al Japó des de fa generacions però se'ls reconeix nacionalitat; ainus, poble natiu de Hokkaidō amb idioma propi, *burakumin*, japonesos que en períodes anteriors es dedicaven a feines relacionades amb la sang, la brutícia i la pell d'animals i que avui dia encara segueixen sent considerats d'una casta inferior, o grups d'immigrants majoritaris com ara la comunitat filipina. Tota aquesta varietat no es troba en els llibres i perpetua la imatge d'homogeneïtat que es té de Japó. Una homogeneïtat que perpetua la imatge d'una societat estàtica i que no deixa veure aquelles manifestacions de diversitat com ara les diferents classes socials o l'orientació sexual.

Respecte a les anàlisis realitzades, la majoria han donat resultats molt interessants per examinar i se n'ha pogut obtenir molta informació. Tot i això, el mètode utilitzat per Akiko Jugaku (1979) que es basava principalment en analitzar frases dites per homes i dones i observar quins patrons seguien, no ha estat finalment rellevant. Després d'analitzar les frases inacabades, les exclamacions, les preguntes i l'ús de noms propis,

ha donat un resultat quasi igual en homes com en dones essent per tant infructuós. A l'estar el seu mètode enfocat a l'anàlisi de revistes, no ha donat resultats al aplicar-lo en llibres de text per aprendre japonès. Per altra banda, en les anàlisis de les imatges, buscar una relació entre gènere, situació i acció ha resultat molt efectiu.

Pel que fa als llibres s'ha pogut comprovar una relació entre a qui van dirigits i quin grau de normativitat presenten. Els llibres *Minna no Nihongo* estan orientats a futurs treballadors d'empreses japoneses, mostrant així doncs ambients laborals i personatges adults. A l'ensenyar la cultura empresarial japonesa on predomina el *sarariiman* també es mostra la seva contrapart que és la *senkyō-shufu* o mestressa de casa a temps complert. La figura del *sarariiman* no podria existir si no fos per algú que realitza totes les tasques de cura necessàries que ell no fa. Tot i estar els llibres orientats cap a l'espai empresarial i mostrar dones també professionals, no es veu cap exemple d'home que es quedi a casa fent tasques de cures. Així per l'altra banda, al estar els llibres *JBridge* i *Tobira!* més orientats cap a un públic jovent i estudiant, les mostres de cultura empresarial són més baixes. Així es mostren principalment ambients culturals o universitaris amb els quals la persona estudiant s'hi podrà sentir més identificada i fent que aparegui amb menys freqüència la figura del *sarariiman* i la mestressa de casa. Si bé no implica que no es puguin trobar mostres de rols de gènere en aquests llibres, si que es dilueix la presència dels rols de gènere fins ara més predominants.

Finalment, recordar que tot i que s'ha parlat dels llibres de text i els seus continguts, aquests poden ser utilitzat de moltes maneres tan pel professorat com per les estudiants, i caldria observar quines dinàmiques utilitzen tan uns com altres a l'hora d'interactuar amb ells. Si opten per debatre sobre el tema o si prefereixen seguir endavant, si les estudiants es poden sentir identificades o no. Aquesta àrea d'estudi sobre gènere i llengua japonesa segueix estan poc investigada i més recerques podrien contribuir de manera considerable a la millora dels continguts. Els llibres de japonès aquí analitzats tenen algunes mancances pel que fa a visibilitat de gènere i diversitat ètnica, de classe, sexual i rural-urbana. Pel que fa a futures recerques seria interessant comparà les societats aquí mostrades amb les que puguin aparèixer en altres tipus de materials com ara *manga* o novel·les i comprovar si apareix o no més diversitat ja que no són obres exclusivament dirigides a estrangers.

Referències i bibliografia

- 3A Corporation. 2017. “スリーエーネットワーク.” <http://www.3anet.co.jp> (12 de maig de 2017).
- Anderson. 2011. “The Spectra of Gender, Sexual Orientation and Biological Sex.” <https://americantransman.com/2011/05/13/the-spectra-of-gender-sexual-orientation-and-biological-sex/> (1 de juny de 2017).
- Antolín, Luisa. 2004. “El Concepto Del Género Y La Teoría Feminista.” En *Agentes de Igualdad de Oportunidades 1*, Madrid: Forem.
- Backhouse, A E. 1993. *The Japanese Language: An Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Bourdieu, Pierre. 1991. *Language and Symbolic Power*. ed. John B. Thompson. Polity Press.
- Camp, Margaret. 2009. Tesi doctoral. “Japanese Lesbian Speech: Sexuality, Gender Identity, and Language.” University of Arizona.
- Chisuwa, Naomi, i Jennifer A. O’Dea. 2010. “Body Image and Eating Disorders amongst Japanese Adolescents. A Review of the Literature.” *Appetite* 54(1): 5–15.
- Eidsheim, Nina. 2009. “Synthesizing Race: Towards an Analysis of the Performativity of Vocal Timbre.” *Trans - Revista Transcultural de Música* 13.
- Federici, Silvia. 2013. *Revolución En Punto Cero : Trabajo Doméstico, Reproducción Y Luchas Feministas*. Madrid: Traficantes de sueños.
- Fernández, June, i Paloma Migliaccio. 2010. “¿Ser Niño O Niña?” *Pikara Magazine*. <http://www.pikaramagazine.com/2010/11/¿sera-nino-o-nina/> (12 de maig de 2017).
- Germer, Andrea., Vera C. Mackie, i Ulrike Wöhr. 2014. *Gender, Nation and State in Modern Japan*. Routledge.
- Inoue, Miyako. 2004. “Gender, Language and Modernity: Toward an Effective History of ‘Japanese Women’s Language.’” En *Japanese Language, Gender and Ideology: Cultural Models and Real People*, eds. Shigeko Okamoto i Janet S Shibamoto Smith. Oxford University Press, 57–75.
- Makino, Seiichi, i Michio Tsutsui. 2015. *A Dictionary of Basic Japanese Grammar*. Tokyo: The Japan Times.
- Mey. 2014. “It’s Time For People to Stop Using the Social Construct of ‘Biological Sex’ to Defend Their Transmisogyny.” *Autostraddle*. <https://www.autostraddle.com/its-time-for-people-to-stop-using-the-social-construct-of-biological-sex-to-defend-their-transmisogyny-240284/> (12 de maig de 2017).
- Mulvey, Laura. [1975] 1999. “Visual Pleasure and Narrative Cinema.” En *Film Theory and Criticism: Introductory Readings*, 833–44.
- Muta, Kazue. 2006. “Las Mujeres Japonesas En El Siglo XX Y Más Allá.” En *Documents CIDOB. Mujeres Asiáticas: Cambio Social Y Modernidad.*, ed. Amelia Sáiz López. Barcelona: CIDOB edicions, 15–36.
- Nagata, Kazuaki. 2017. “Overworked Japan Slowly Adopting Fixed Rest Hours to Put an End To ‘karoshi.’” *The Japan Times*. <http://www.japantimes.co.jp/news/2017/02/20/reference/overworked-japan-slowly->

- adopting-fixed-rest-hours-put-end-karoshi/#.WRQsttKLREY (11 de maig de 2017).
- Neal, Michon. 2016. "5 Ways Amatonormativity Sets Harmful Relationship Norms For Us All." *Everyday Feminism*. <http://everydayfeminism.com/2016/04/amatormativity-expectations/> (12 de maig de 2017).
- Nishikawa, Nagao. 1995. "The Formation of Japanese Model of the Nation-State [Nihongata Kokumin Kokka No Keisei]." En *The Formation of the Nation-State and Cultural Transformation at the End of the Tokugawa Shogunate and in the Meiji Period [Bakumatsu/Meiji Ki No Kokumin Kokka Keisei to Bunka Henryō]*, eds. Nagao Nishikawa i Shuji Matsumiya. Tokyo: Shin-yosha.
- Okamoto, Shigeko, i Janet S Shibamoto Smith, eds. 2004. *Japanese Language, Gender, and Ideology*. Oxford University Press.
- Pai, Na. 2013. "Fonamentant Les Bases D'una Lluita Anticapitalista Contra La Cultura Monògama." En *En Defensa d'Afrodita: Contra La Cultura de La Monogàmia*, Barcelona: Tigre de Paper, 21–36.
- Platero, Lucas. 2015. "'Yes, Wefuck!': La Revolución de Los Cuerpos Disidentes." *Pikara Magazine*. <http://www.pikaramagazine.com/2015/01/yes-we-fuck-la-revolucion-de-los-cuerpos-disidentes/> (12 de maig de 2017).
- Rodó de Zàtrate, Maria. 2014. "Com Articlem La Lluita Feminista de Classe I Nacional Als Països Catalans?" En *Quaderns feministes: "Triple opressió" Articulant Lluites*, Barcelona: Gatamaula, 12–23.
- Rubin, Gayle. 1975. "The Traffic in Women: Notes on the 'Political Economy' of Sex." *Toward an Anthropology of Women*: 157–210.
- Sarkeesian, Anita. 2013. "Ms. Male Character - Tropes vs Women." *Feminist Frequency*. <https://feministfrequency.com/video/ms-male-character-tropes-vs-women/> (11 de maig de 2017).
- Shibamoto Smith, Janet S, i Shigeko Okamoto. 2004. "Introduction." En *Japanese Language, Gender and Ideology: Cultural Models and Real People*, eds. Shigeko Okamoto i Janet S Shibamoto Smith. Oxford University Press, 3–20.
- Silas, Lane. 2015. "Sex and Gender Are Actually the Same Thing (but Bear with Me...)." <https://androgynuity.wordpress.com/2015/12/19/sex-and-gender-are-actually-the-same-thing-but-bear-with-me/> (12 de maig de 2017).
- Starr, Rebecca L. 2015. "Sweet Voice : The Role of Voice Quality in a Japanese Feminine Style." *Language in Society* 44: 1–34.
- Sugimoto, Yoshio. 2010a. *An Introduction to Japanese Society*. 3rd ed. New York: Cambridge University Press.
- . 2010b. "Gender Stratification and the Family System." En *An Introduction to Japanese Society*, Cambridge University Press, 156–88.
- Tomás Avellana, Laura. 2014. Treball de recerca. "La Fi de L'hegemonia Dels Sarariiman?" Universitat Oberta de Catalunya.
- Tomida, Hiroko. 2004. "The Controversy over the Protection of Motherhood and Its Impact upon the Japanese Women's Movement." *European Journal of East Asian Studies* 3(2): 243–71.

- Ueno, Chizuko. 1987. "The Position of Japanese Women Reconsidered." *Current Anthropology* 28(4): S75–84.
- . 2004. *Nationalism and Gender*. Melbourne: Trans Pacific Press.
- Varela, Núria. 2015. *Feminismo Para Principiantes*. 4a ed. Barcelona: Ediciones B de Bolsillo.
- Vasallo, Brigitte. 2014. "Gordofobia: Cuando Esté Delgada, Seré Feliz." *eldiario.es*.
http://www.eldiario.es/sociedad/Gordofobia-delgada-feliz_0_304820370.html (12 de maig de 2017).
- Villaverde, Teresa. 2016. "Las Ideologías de La Voz." *Pikara Magazine*.
<http://www.pikaramagazine.com/2016/07/las-ideologias-de-la-voz/> (9 de març de 2017).
- Yukawa, Sumiyuki, i Masami Saito. 2004. "Cultural Ideologies in Japanese Language and Gender Ideologies: A Theoretical Review." En *Japanese Language, Gender and Ideology: Cultural Models and Real People*, eds. Shigeko Okamoto i Janet S Shibamoto Smith. Oxford University Press, 23–37.